

4 SEM TDC GECH/CHMN (CBCS) GE/DSC 4

2025

(May/June)

CHEMISTRY

(Generic Elective / Discipline Specific Course)

Paper : GE-4/DSC-4

(**Transition Metals, Coordination Chemistry**)

Full Marks : 27+26=53

Pass Marks : 21

Time : 3 hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions*

SECTION—A

(**Inorganic Chemistry**)

(Marks : 27)

1. শুদ্ধ উত্তৰটো বাচি উলিওৱা :

1×3=3

Select the correct answer :

(a) তলত উল্লেখ কৰা কোনটো জাৰণ সংখ্যা সকলো
লেন্থানাইডৰ বাবে একে?

(2)

Which of the following oxidation states is common for all lanthanides?

- (i) +2
- (ii) +3
- (iii) +4
- (iv) +5

(b) $[\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{Br}]\text{SO}_4$ আৰু $[\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{SO}_4]\text{Br}$ জটিল যৌগই দেখুওৱা সমযোগীতা হ'ল
Which type of isomerism is shown by the complex $[\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{Br}]\text{SO}_4$ and $[\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{SO}_4]\text{Br}$?

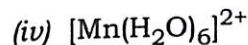
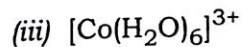
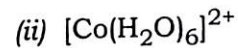
- (i) আয়নীকৰণ সমযোগীতা
Ionization isomerism
- (ii) লিংকেজ সমযোগীতা
Linkage isomerism
- (iii) সমন্বয় সমযোগীতা
Coordination isomerism
- (iv) হাইড্ৰেট সমযোগীতা
Hydrate isomerism

(c) শূন্য CFSE থকা জটিল যৌগটি হ'ল
Among the following complexes which one have the zero CFSE?

- (i) $[\text{Fe}(\text{H}_2\text{O})_6]^{3+}$

(3)

2. তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ যি কোনো চাৰিটাৰ উত্তৰ দিয়া : $2 \times 4 = 8$

Answer any four of the following questions :

(a) সংক্ৰমণশীল মৌলই বিভিন্ন জাৰণ অৱস্থা দেখুওৱাই কিয়?

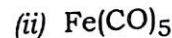
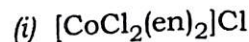
Why do transition metal show variable oxidation states?

(b) Zn^{2+} ৰ লৱণবোৰ বৰণহীন কিন্তু Cu^{2+} ৰ লৱণবোৰ বৰ্ণীন, ব্যাখ্যা কৰা।

Zn^{2+} salts are white while Cu^{2+} salts are coloured. Explain.

(c) তলত দিয়াবোৰৰ IUPAC নাম লিখা : $1 \times 2 = 2$

Write the IUPAC names of the following :

(d) অষ্টফলকীয় জটিল যৌগৰ তুলনাত চতুৰ্ফলকীয় জটিল যৌগৰ বাবে স্ফটিক ক্ষেত্ৰ বিভাজন কম হয়। ব্যাখ্যা কৰা।

Crystal field splitting in tetrahedral complex is smaller than octahedral complex. Explain.

- (e) তলৰ আয়নবোৰৰ বাবে CFSE (Δ_0 মানত) নিৰ্ণয় কৰা :

Calculate the CFSE in terms of Δ_0 for the following ions :

(i) d^6 দুৰ্বল ক্ষেত্ৰ

d^6 weak field

(ii) d^4 শক্তিশালী ক্ষেত্ৰ

d^4 strong field

3. তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ যি কোনো এটাৰ উত্তৰ দিয়া :

5

Answer any one of the following questions :

- (a) (i) লেহানাইড সংকোচন কি? ইয়াৰ পৰিণাম
আলোচনা কৰা। $1+2=3$

What is lanthanide contraction?
Discuss its consequences.

- (ii) সৰ্বোচ্চ জাৰণ অৱস্থা দেখুওৱা প্ৰথম শ্ৰেণীৰ
সংক্ৰমণশীল মৌলটোৰ নাম কি? ইয়াৰ কাৰণ
লিখা। $1+1=2$

Name the first series transition metal which shows the maximum number of oxidation states. Assign the reason for the same.

- (b) (i) ফেৰাচ আৰু ফেৰিক আয়নৰ ইলেক্ট্ৰনীয় বিন্যাস
লিখা। সিহঁতৰ ইলেক্ট্ৰনীয় বিন্যাসত থকা অযুগ্ম
ইলেক্ট্ৰনৰ সংখ্যা লিখা।

2

P25/1288

Write the electronic configuration of ferrous ion and ferric ion. Mention the unpaired electrons present in their configuration.

- (ii) সংক্ৰমণশীল মৌল আৰু সিহঁতৰ যৌগবোৰে ভাল
অনুঘটকীয় ধৰ্ম দেখুৱাই। ব্যাখ্যা কৰা। $1\frac{1}{2}$

Transition metal and their compounds show good catalytic property. Explain.

- (iii) Cr^{3+} আৰু Mn^{2+} ৰ ভিতৰত কোনটো শক্তিশালী
জাৰক আৰু কিয়? $1\frac{1}{2}$

Out of Cr^{3+} and Mn^{2+} which is a stronger oxidising agent and why?

4. তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ যি কোনো দুটাৰ উত্তৰ দিয়া : $3 \times 2 = 6$

Answer any two of the following questions :

- (a) $[\text{CoCl}_2(\text{en})_2]^+$ এ দেখুওৱা ষ্টিৰিঅ'সমযোগীতা বৰ্ণনা
কৰা।

Discuss all the stereoisomerism shown by $[\text{CoCl}_2(\text{en})_2]^+$.

- (b) VBT তত্ত্বৰ সহায়ত ব্যাখ্যা কৰা যে $[\text{Ni}(\text{CN})_4]^{2-}$
আয়নটো বৰ্গসমতলীয় আৰু অপচুম্বকীয়।

On the basis of VBT explain $[\text{Ni}(\text{CN})_4]^{2-}$ ion is square planar and diamagnetic.

(Turn Over)

- (c) $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6]^{3+}$ এটা আভ্যন্তরীণ অববিটেল জটিল যৌগ কিন্তু $[\text{CoF}_6]^{3-}$ এটা বহিঃঅববিটেল জটিল যৌগ। ব্যাখ্যা কৰা।

Explain $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6]^{3+}$ is an inner orbital complex while $[\text{CoF}_6]^{3-}$ is an outer orbital complex.

5. তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ যি কোনো এটাৰ উত্তৰ দিয়া :

5

Answer any one of the following questions :

- (a) CFSE কি? CFSEৰ মানক প্ৰভাৱিত কৰা কাৰকসমূহ আলোচনা কৰা। 1+4=5

What is CFSE? Discuss the factors that affect the magnitude of CFSE.

- (b) (i) CFT তত্ত্বৰ সহায়ত অষ্টফলকীয় জটিল যৌগৰ d -অববিটেলৰ বিভাজন ব্যাখ্যা কৰা। 3

On the basis of CFT, explain the splitting of d -orbitals in an octahedral complex.

- (ii) Cu^{2+} আয়নৰ সহায়ত জন-টেলৰ বিকৃতি চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা। 2

Explain briefly the John-Teller distortion with the help of Cu^{2+} ion.

SECTION—B

(Physical Chemistry)

(Marks : 26)

6. শুদ্ধ উত্তৰটো বাচি উলিওৱা :

1×3=3

Select the correct answer :

- (a) প্ৰথম ক্ৰমৰ বিক্ৰিয়াৰ অৰ্দ্ধজীৱনকালৰ বাবে শুদ্ধ প্ৰকাশ-বাৰিটো হ'ল

The correct expression for half-life period of a first-order reaction is

$$(i) t_{\frac{1}{2}} = \frac{0.609}{K_1}$$

$$(ii) t_{\frac{1}{2}} = \frac{0.693}{K_1}$$

$$(iii) t_{\frac{1}{2}} = \frac{1}{K_1}$$

$$(iv) t_{\frac{1}{2}} = \frac{1}{K_1 a}$$

- (b) তলৰ কোনটো শুদ্ধ সম্বন্ধ?

Which one of the following relations is correct?

$$(i) V_c = 3Rb$$

$$(ii) T_c = \frac{8a}{27Rb}$$

$$(iii) P_c = \frac{a}{27Rb^2}$$

$$(iv) T_c = \frac{8a}{27Rb^2}$$

- (c) টোপাল সংখ্যা পদ্ধতিটোৰ সহায়ত তৰলৰ পৃষ্ঠটান নিৰ্ণয় কৰোঁতে ব্যৱহৃত সঠিক সম্বন্ধটো হ'ল

The correct formula used in drop-number method for determination of surface tension of a liquid is

$$(i) \frac{\gamma_1}{\gamma_2} = \frac{n_1 d_1}{n_2 d_2}$$

$$(ii) \frac{\gamma_1}{\gamma_2} = \frac{n_2 d_1}{n_1 d_2}$$

$$(iii) \frac{\gamma_1}{\gamma_2} = \frac{n_1 d_2}{n_2 d_1}$$

$$(iv) \frac{\gamma_1}{\gamma_2} = \frac{n_2 d_2}{n_1 d_2}$$

7. তলৰ প্ৰশ্নবোৰৰ যি কোনো তিনিটাৰ উত্তৰ দিয়া : $2 \times 3 = 6$

Answer any *three* of the following questions :

- (a) তৰলৰ পৃষ্ঠটানৰ সংজ্ঞা লিখা। ইয়াৰ S.I. একক লিখা।
1+1=2

Define surface tension of liquids. Write the S.I. unit of surface tension.

- (b) বাস্তৱ গেছবোৰে আদৰ্শ গেছৰ আচৰণৰ পৰা বিচ্যুতি হোৱাৰ কাৰণবোৰ উল্লেখ কৰা। 2

What are the causes of deviation of real gases from ideal behaviour?

- (c) এটা ৰাসায়নিক বিক্ৰিয়া $A + B \rightarrow P$ ৰ বাবে বিক্ৰিয়াৰ হাৰৰ সমীকৰণটো হ'ল $r = K[A][B]^{\frac{1}{2}}$. বিক্ৰিয়ক A আৰু B ৰ বাবে বিক্ৰিয়াৰ ক্ৰম নিৰ্ণয় কৰা। 2

For a reaction $A + B \rightarrow P$, the rate law is $r = K[A][B]^{\frac{1}{2}}$. What is the order of reaction with respect to reactant A and B?

- (d) চমু টোকা লিখা (যি কোনো এটা) : 2
Write a short note on (any one) :

(i) কাঁচ
Glass

(ii) তৰল স্ফটিক
Liquid crystal

8. তলৰ প্রশ্নবোৰৰ যি কোনো চাৰিটাৰ উত্তৰ দিয়া : $3 \times 4 = 12$

Answer any four of the following questions :

- (a) পৰীক্ষাগাৰত এটা তলৰ সান্দ্রতা গুণাংক নিৰ্ণয়ৰ এটা পদ্ধতি বৰ্ণনা কৰা। 3

Describe a method of determining coefficient of viscosity of a liquid in laboratory.

- (b) এটা গেছৰ ক্রান্তীয় উষ্ণতাৰ সংজ্ঞা দিয়া। ভান ডাৰ বালচৰ সমীকৰণৰ পৰা ক্রান্তীয় ধ্রুবকৰ প্ৰকাশবাশি নিৰ্ণয় কৰা। $1+2=3$

Define critical temperature of a gas. Determine the expression of critical constants from van der Waals equation.

- (c) ব্রাগৰ সমীকৰণটো উপপাদন কৰা। 3

Deduce the Bragg's equation.

- (d) বিক্রিয়াৰ ক্রম নিৰ্ণয়ৰ এটা পদ্ধতি বৰ্ণনা কৰা। 3

Describe a method of determining order of a reaction.

- (e) স্ফটিকীয় তল এখনে স্ফটিক অক্ষবোৰক $(2a, -3b, -3c)$ ধৰণে স্পৰ্শ কৰিলে তলখনৰ মিলাৰ ইণ্ডিছেচ নিৰ্ণয় কৰা। 3

Calculate the Miller indices of crystal plane which cut through the crystal axes at $(2a, -3b, -3c)$.

9. তলৰ প্রশ্নবোৰৰ যি কোনো এটাৰ উত্তৰ দিয়া : 5

Answer any one of the following questions :

- (a) (i) গড় মুক্ত পথৰ সংজ্ঞা দিয়া। ইয়াৰ প্ৰকাশবাশি লিখা। 2

Define mean free path and write the expression for it.

- (ii) তলৰ সান্দ্রতাৰ ওপৰত উষ্ণতাৰ প্ৰভাৱ সম্বন্ধে লিখা। 3

Write the effect of temperature on viscosity of a liquid.

- (b) (i) বিক্রিয়াৰ সক্রিয় শক্তিৰ সংজ্ঞা দিয়া। আৰ্হেনিয়াছ সমীকৰণৰ পৰা সক্রিয় শক্তিৰ প্ৰকাশবাশি উপপাদন কৰা। 3

Define activation energy of a reaction. Derive the expression for it from Arrhenius equation.

- (ii) গেছৰ গতিবাদৰ দুটা স্বীকাৰ্য লিখা। 2

Write two postulates of kinetic theory of gases.

***